

نقش سبک زندگی در رضایت زناشویی زوجین

زهرا بهاری^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۹/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۳/۱۵

چکیده

مهمترین رکن سلامت افراد خانواده، رضایت زناشویی است و جامعه سالم نیز از پیوندهای آگاهانه و ارتباطات سالم و بالنده افراد خانواده شکل می‌گیرد این پژوهش با هدف مطالعه نقش سبک زندگی در رضایت زناشویی زوجین با روش کیفی در شهر تهران به انجام رسیده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده که بدین منظور پرسشنامه محقق ساخته مورد استفاده قرار گرفت. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری هدفمند بود. بدین منظور ۶ زوج در دسترس، به شیوه هدفمند که دارای سبک زندگی مختلف بودند از شهر تهران انتخاب و پاسخ‌هایشان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مصاحبه‌ها، بعد از پیاده شدن بر روی کاغذ، با استفاده از تحلیل محتوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بر اساس نتایج به دست آمده زوجینی که دارای سبک زندگی یکسان و یا نزدیک به یکسان بودند نسبت به زوجینی که دارای سبک زندگی متفاوت بودند، از رضایت زناشویی بالاتری برخوردار بودند.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، زوج، خانواده، رضایت زناشویی

۱. کارشناس ارشد مشاوره ایمیل: z.bahari@yahoo.com

مقدمه

ازدواج مهمترین عرف و رسم معمول در تمام جوامع و فرهنگ‌ها می‌باشد که واجد شکل‌گیری و شکل‌دهی نزدیک‌ترین فرآیندهای ارتباطی بین دو نفر و در نهایت تشکیل یک واحد اجتماعی به نام خانواده است (بیمن، ۱۳۸۸). اما آنچه که باعث تداوم ازدواج می‌شود رضایت زناشویی است. عدم رضایت زناشویی، سلامت ازدواج را چنان در معرض خطر قرار می‌دهد که تکرار ناسازگاری‌ها و عدم حل اختلاف نه تنها ثبات رابطه بلکه رضایت زناشویی زوج‌ها را نیز تهدید می‌کند (تالمن و هسیاو، ۲۰۰۴). علاوه بر عوامل عمده‌ای همچون عوامل اقتصادی، اجتماعی و شخصیتی عوامل دیگری همچون صمیمیت زوجین (عرفانی اکبری، ۱۳۷۸) وجود مرزهای زناشویی (هنری، ۱۹۹۲) الگوهای تعاملی خانواده (رحیمی، ۱۳۸۵) سبک‌های دلبستگی زوجین (جانسون، ۲۰۰۵) نیز بر رضایت زناشویی تأثیر می‌گذارند. در این میان می‌توان از سبک زندگی به عنوان عامل مهمی یاد کرد که رضایت زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افراد در همه فرهنگ‌ها واجد مجموعه‌ای از عواطف و احساسات هستند و اگرچه این عواطف و احساسات خاص انسان‌ها است، اما انسان‌ها به عنوان موجودات فرهنگی محصور در الگوی فرهنگی خویش، در نحوه بروز این خصوصیت مشترک به شیوه خاص خود عمل می‌کنند که سبک زندگی آن‌ها نامیده می‌شود (بیمن، ۱۳۸۸). سبک زندگی الگوی زندگی یک فرد است که در فعالیت‌ها، دلبستگی‌ها و افکار شخصی بروز می‌کند. در واقع سبک زندگی چیزی بیش از شخصیت یا طبقه اجتماعی شخص است به طور کلی سبک زندگی شامل الگوی کامل کنش و واکنش فرد در جهان است (آتش پورجنتیان، ۱۳۸۲). سبک زندگی مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتاری، حالت‌ها و سلیقه‌ها در هر چیزی را در برمی‌گیرد. موسیقی عامه، تلویزیون و آگهی‌ها همگی تصویرها و تصویرهایی بالقوه از سبک زندگی فراهم می‌کنند. سبک زندگی فرد، سبک زندگی مفهومی است که در ادبیات علوم اجتماعی و علم جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی شکل گرفته است معنایی است اندام‌وار و به هم پیوسته از مؤلفه‌های مختلف که در شیوه‌های زندگی انسان مؤثر است.

سبک زندگی از نگاه جامعه‌شناسی پلی است میان انتخاب‌های فرد و عوامل ساختاری محدودکننده و همچنین تجربه‌های افراد در میدان‌های اجتماعی مختلف و مفاهیمی همچون هویت، فرهنگ، سلیقه، مصرف سنت و نوگرایی، فردیت و عمومیت تولید و مصرف، طبقه و قشر، عاملیت و ساختارها و ... را شامل می‌شود. به نظر می‌رسد که سبک زندگی نقش تعیین‌کننده‌ای در رضایت زناشویی داشته باشد. "الیس^۱ اظهار داشته که یکی از بهترین تعاریف در خصوص رضایت زناشویی عبارت از احساس عینی از خوشنودی، رضایت و لذت تجربه شده در زن یا شوهر موقعی که همه جنبه‌های ازدواج‌شان را در نظر می‌گیرند" (کاویان، ۱۳۸۱). رضایت زناشویی، میزان علاقه‌مندی زوجین به یکدیگر و نگرش مثبت به متأهل بودن است که به عواملی از جمله تحریف آرمانی، مسائل شخصیتی، ارتباط، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، رابطه جنسی، فرزندان و فرزندپروری، خانواده و دوستان، نقش‌های مساوات‌طلبی و جهت‌گیری مذهبی وابسته است. در تحقیقی والانس انجام داد (۱۹۹۵)، "عدالت، برابری و پاداش به عنوان سه عامل مؤثر در این مورد ذکر شده است. ارتباط سبک زندگی و رضایت زناشویی مسئله‌ای حیاتی است که در رابطه با زوجین و زندگی زناشویی آن‌ها از اهمیت برخوردار است. در این خصوص گفته می‌شود هنگامی که همسران با هم مشابه‌اند، راضی‌تر هستند (بارن و برن، ۱۹۹۷) الیس در تحقیقی بیان می‌کند "تفکرات غیرمنطقی باعث نارضایتی در روابط زن و شوهر می‌گردد (الیس، ۱۹۹۶) میزان تفکرات غیرمنطقی در افرادی که دارای نارضایتی زناشویی هستند بیشتر از افرادی است که دارای رضایت زناشویی هستند (سلیمانان، ۱۳۷۳) رابطه معناداری بین رضایت زناشویی با سن، تحصیلات و درآمد وجود دارد (گرین، ۱۹۹۶) موسوی طی تحقیقی بیان می‌کند "عوامل اقتصادی، اعتقادات مذهبی، آداب و سنن اجتماعی، ارضای عاطفی زوجین و تفاهم در رضایت‌مندی زناشویی تأثیر دارد (موسوی، ۱۳۷۷). این تحقیق به بررسی این مسئله می‌پردازد که، چگونه سبک زندگی می‌تواند بر رضایت زناشویی زوجین تأثیر بگذارد؟

1. Ellis

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش‌گر در صدد است تا عوامل مؤثر بر رضایت زناشویی را به صورت عمیق بررسی کند، بدین لحاظ در این پژوهش از روش کیفی استفاده شده است تا به طور عمیق و طبیعی به جمع‌آوری اطلاعات در مورد خانواده و میزان برخورداری زنان از رضایت زناشویی پرداخته شود، از طرفی پژوهشگر به دنبال اثبات فرضیه‌ای نیست بلکه می‌خواهد با درک چستی و چگونگی رفتاری افراد مورد مطالعه به رضایت‌مندی آن‌ها پی ببرد که بتوان به تفسیر مناسب آن نیز دست یابد. چون هدف در این پژوهش شناخت و جمع‌آوری اطلاعات در مورد خانواده و میزان برخورداری زوجین از رضایت از زندگی زناشویی است به همین دلیل به روش کیفی می‌توانیم درک عمیق‌تری از چگونگی روابط همسران داشته باشیم. در روش کیفی که از طریق مصاحبه و مشاهده صورت می‌گیرد می‌توان به طور طبیعی روابط را زیر نظر داشت علاوه بر این، این گونه مؤلفه‌ها را نمی‌توان به دقت و عمیق با روش کیفی و از طریق پرسشنامه جمع‌آوری کرد. در این روش با وجود این که پژوهش‌گر قصد آزمون فرضیه‌ای را ندارد، ولی این بدان معنی نیست که اولاً، پژوهشگر قبل از پژوهش نداند که در پی جستجوی چه چیزی است و ثانیاً، پژوهش‌گر هیچ حدس و گمانی پیرامون موضوع مورد پژوهش خود از قبل در ذهن نداشته باشد، بلکه فقط پژوهشگر فرضیه ساختارمند و از قبل تعیین‌شده‌ای را به شکل مرسوم روش کمی در ذهن نمی‌پروراند. به عبارتی در فرضیه انعطاف‌پذیری وجود دارد به همین دلیل اطلاعات به دست آمده تحلیل‌ها و نتایج، پژوهش را هدایت و فرضیه‌ها را شکل می‌دهند. لذا فرضیه‌آزمایی هدف روش کیفی نمی‌باشد بدین لحاظ در این پژوهش از روش کیفی استفاده شده است تا به طور عمیق و طبیعی به جمع‌آوری اطلاعات در مورد خانواده و میزان برخورداری زوجین از رضایت زناشویی پرداخته شود، از طرفی پژوهشگر به دنبال اثبات فرضیه‌ای نیست بلکه می‌خواهد با درک چستی و چگونگی رفتاری افراد مورد مطالعه به رضایت‌مندی آن‌ها پی ببرد که بتوان به تفسیر مناسب آن نیز دست یابد. جامعه پژوهشی ما ۶ جفت زوج تهرانی که دارای مشخصات زیر هستند: ساکن تهران، دارای

تحصیلات بین دیپلم تا دوره دکتری، حداقل ۴ سال از زندگی مشترکشان گذشته باشد. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. "در نمونه‌گیری هدفمند، قصد محقق انتخاب مواردی بود که با توجه به هدف تحقیق، اطلاعات زیادی داشتند. لذا در این پژوهش به صورت کاملاً تصادفی ولی هدفمند، تعداد ۶ جفت زوج تهرانی انتخاب می‌شوند که دارای سبک‌های زندگی متفاوت می‌باشند. در این پژوهش جهت کسب اطلاعات و جمع‌آوری داده‌ها از ابزار مصاحبه استفاده می‌شود که پرسشنامه آن نیز محقق ساخته است. لازم به ذکر است که روایی پرسش‌ها توسط اساتید راهنما و مشاور تأیید شد و سپس نمونه‌ای اجرا شد و پس از نواقص مصاحبه رسمی اجرا شد. در مورد پایایی نیز به دلیل این که هدف تعمیم نتایج نمی‌باشد، ملاک نیست. پرسش‌های مصاحبه از نوع پرسش‌های باز است که در یک موقعیت کاملاً طبیعی انجام می‌شود. از طرفی در طی روبرو شدن با مصاحبه‌شوندگان این انعطاف وجود دارد تا فضای گفتگو با میل آن‌ها تنظیم شود در کنار این انعطاف پژوهشگر از تکنیک هدایت کلیات، جهت هدایت مصاحبه به سوی ارائه اطلاعات مورد نظر و محور اصلی پژوهش، نیز استفاده می‌نماید. بعد از جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه، تحلیل محتوای عمیق داده‌ها انجام می‌گیرد.

در این پژوهش نیز بعد از جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه، تحلیل محتوای عمیق داده‌ها انجام می‌گیرد. مطالب مهم مورد نظر در این پژوهش به چند مفهوم و موضوع اصلی از قبیل: رضایت زناشویی زوجین میان‌فرهنگی، سبک زندگی و در نهایت تأثیر سبک زندگی بر رضایت زناشویی زوجین میان‌فرهنگی تقسیم گردید. به همین منظور پرسشنامه‌ای محقق ساخته طراحی شد که شامل ۴۰ پرسش بود که تعداد ۱۷ سؤال رضایت زناشویی و ۱۶ سؤال در زمینه سبک زندگی و ۷ سؤال در مورد اطلاعات عمومی بود. برای بررسی هر مؤلفه‌هایی در نظر گرفته شد، مؤلفه‌های مربوط به رضایت زناشویی شامل: گفتگو، تبادل نظر، احترام، توجه، همراهی کردن، ابراز محبت و علاقه می‌باشد. مؤلفه‌های سبک زندگی شامل الف) تحصیلات ب) فعالیت‌ها و مهارت‌های فرهنگی و هنری از قبیل: مطالعه، ورزش، هنر، تماشای تلویزیون، رفتن به سینما و دیدن تئاتر، سپری کردن اوقات فراغت و اعتقادات مذهبی می‌باشد.

یافته‌ها

جدول ۱. وضعیت جمعیت شناختی نمونه‌ها

تعداد فرزندان	مدت ازدواج	شغل	تحصیلات	سن	جنس	مشخصات کد
۱	۱۰ سال	استاد دانشگاه	دکتری	۲۹	خانم	۱
۱	۱۰ سال	دندانپزشک	دکتری	۴۲	آقا	۱
۱	۱۰ سال	خانه‌دار	لیسانس	۴۳	خانم	۲
۱	۱۰ سال	کار آزاد	دیپلم	۴۴	آقا	۲
۲	۲۱ سال	رئنده سرویس مدرسه	دیپلم	۴۰	خانم	۳
۲	۲۱ سال	کارمند شهرداری، دندانساز	فوق دیپلم	۴۴	آقا	۳
۲	۱۶ سال	خانه‌دار	فوق لیسانس	۳۶	خانم	۴
۲	۱۶ سال	کارمند	لیسانس	۴۲	آقا	۴
۲	۱۱ سال	خانه‌دار	دیپلم	۳۲	خانم	۵
۲	۱۱ سال	کارمند اداره برق	لیسانس	۴۰	آقا	۵
۱	۷ سال	بازیگر	دیپلم	۳۰	خانم	۶
۱	۷ سال	کارگردان	دیپلم	۳۰	آقا	۶

سؤال‌های پژوهش:

سؤال اصلی: نقش سبک زندگی در رضایت زناشویی زوجین چگونه است؟

سؤال‌های فرعی: ۱. اعتقادات مذهبی زوجین چگونه است؟

۲. نحوه گذران اوقات فراغت زوجین چگونه است؟

۳. میزان گفتگو در زوجین به چه میزان است؟

۴. مهمترین عوامل ایجاد رضایت از دیدگاه زوجین کدامند؟

پاسخ سؤال اول: اعتقادات مذهبی زوجین چگونه است؟

جدول ۲. اعتقادات مذهبی زوجین

شاخص‌ها	فراوانی	درصد
تعریف از مذهب	داشته	۱۰ / ۸۳/۴٪
	نداشته	۲ / ۱۶/۶٪
علاقه به مراسم مذهبی خاص	داشته	۱۱ / ۹۱/۷٪
	نداشته	۱ / ۸/۴٪
فعالیت مذهبی در مساجد	داشته	۲ / ۱۶/۶٪
	نداشته	۱۰ / ۸۳/۴٪

با توجه به جدول شماره ۲، ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) تعریف از مذهب داشتند و ۲ نفر (۱۶/۶٪) تعریف از مذهب نداشتند. در مورد علاقه به مراسم مذهبی خاص ۱۱ نفر (۹۱/۷٪) علاقه داشتند و ۱ نفر (۸/۴٪) علاقه‌ای به مراسم مذهبی خاص نداشتند و این در حالی است که ۲ نفر (۱۶/۶٪) فعالیت مذهبی در مساجد داشتند و ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) فعالیت مذهبی در مساجد نداشتند.

۱ مرد: مذهب راهی برای رسیدن به کمال و سعادت است رفتن به مکان‌های مذهبی را خیلی دوست دارم قبلاً به مسجد می‌رفتم در حال حاضر خیر
زن: مذهب ستون زندگی است و چیزی جدای از زندگی نیست. اعیاد مذهبی رو خیلی دوست دارم. به مسجد نمی‌روم

۲ مرد: مذهب کلاً جزء سمومی است که در جامعه تزریق شده من حج رو خیلی دوست دارم به مسجد نمی‌روم

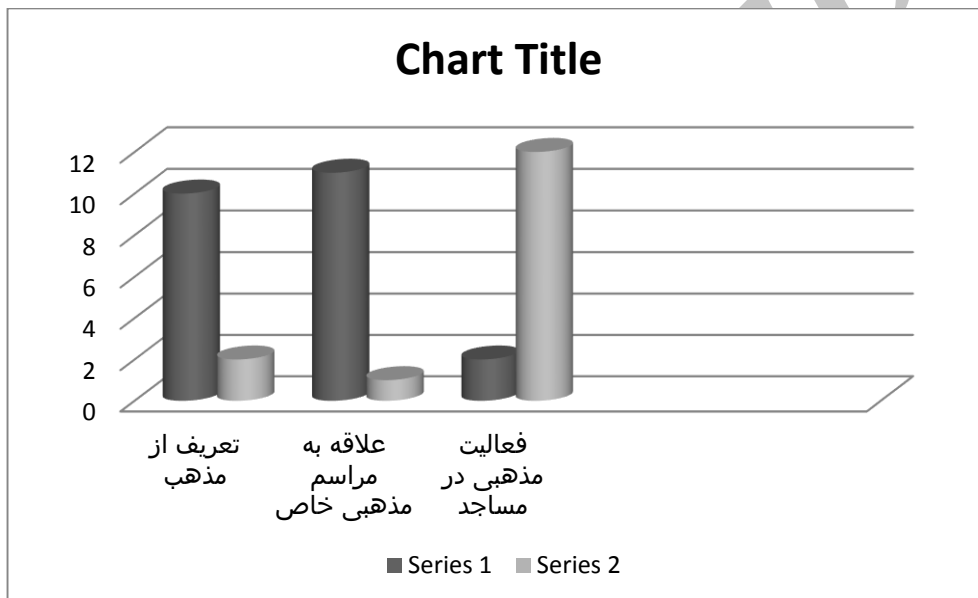
زن: مذهب وسیله‌ای است برای گول زدن مردم به مذهب معتقد نیستم به مسجد نمی‌روم
۳ مرد: مذهب راهی برای رسیدن به خداست که سبب آرامش می‌شود. مراسم محرم رو خیلی دوست دارم. به مسجد می‌روم
زن: مذهب رو اعتقاد به خدا و ائمه و خواندن نماز می‌دانم اعیاد مذهبی رو خیلی دوست دارم به مسجد نمی‌روم

۴ مرد: آیینی که انسان بهش اعتقاد داره و بر اساس آن عمل می‌کند مذهب است اعیاد مذهبی رو خیلی دوست دارم به مسجد نمی‌روم
زن: مذهب توی فطرت انسان است و یک جور اعتقاد است مراسم‌های مذهبی رو خیلی دوست دارم به مسجد نمی‌روم

۵ مرد: هر کس باید پایبند به مذهب و دین خودش باشد مراسم دهه اول محرم به مسجد نمی‌روم
 زن: پایبندی به اسلام مراسم‌های خونگی که انجام می‌شه مثل ختم انعام و

۶ مرد: مذهب یعنی دین و معتقدم که از طریق وراثت منتقل می‌شه پس قابل شکله عید فطر رو خیلی دوست دارم

زن: من به وجود خالق که آفریننده کل جهان معتقدم ولی به دین خاصی معتقد نیستم از بین مراسم‌های مذهبی مراسم عاشورا را خیلی دوست دارم

نمودار ۱. توزیع فراوانی اعتقادات مذهبی

نمودار بالا نشان می‌دهد بالاترین درجه در اعتقادات مذهبی مربوط به علاقه به مراسم مذهبی خاص (۹۱/۷٪) می‌باشد یعنی زوجین علاقمند به شرکت در مراسم مذهبی خاص می‌باشند البته مرتبه بعدی متعلق به تعریف زوجین از مذهب (۸۳/۴٪) می‌باشد و پایین‌ترین رقم متعلق به شرکت زوجین در فعالیت‌های مساجد یعنی (۱۶/۶٪) می‌باشد.

پاسخ سؤال دوم: نحوه گذران اوقات فراغت چگونه می‌باشد؟

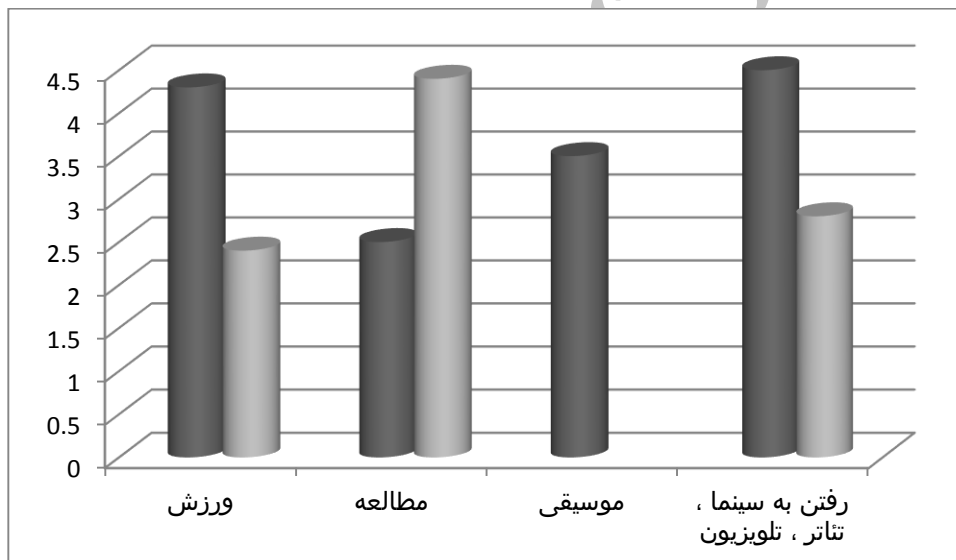
جدول ۳. نحوه گذران اوقات فراغت زوجین

شاخص‌ها	فراوانی	درصد
ورزش	داشته	۱۰ / ۸۳/۴٪
	نداشته	۲ / ۱۶/۶٪
مطالعه	داشته	۱۰ / ۸۳/۴٪
	نداشته	۲ / ۱۶/۶٪
موسیقی	داشته	۱۲ / ۱۰۰٪
	نداشته	۰ / ۰٪
رفتن به سینما تئاتر، تلویزیون	داشته	۶ / ۵۰٪
	نداشته	۶ / ۵۰٪

با توجه به جدول شماره ۳، ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) در زمان اوقات فراغت ورزش می‌کردند در حالی که ۲ نفر (۱۶/۶٪) اهل ورزش نبودند ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) مطالعه هم داشتند و ۲ نفر (۱۶/۶٪) هیچ نوع مطالعه‌ای انجام نمی‌دادند هر ۱۲ نفر (۱۰۰٪) در زمان اوقات فراغت موسیقی گوش می‌دادند. در مورد رفتن به سینما، تئاتر و تلویزیون ۶ نفر (۵۰٪) به این مکان‌های می‌رفتند. (رفتن به سینما، تئاتر و دیدن تلویزیون). و ۶ نفر دیگر یعنی (۵۰٪) این فعالیت‌ها را انجام نمی‌دادند.

- مرد: الان خیلی کم تقریباً سال‌هاست که سینما و تئاتر نرفتم
- ۱ زن: اهل سینما رفتن نیستم قدیم خیلی دوست داشتم و می‌رفتم ولی الان دیگه نه به دلیل اینکه فیلم‌ها بی‌محتواست
- مرد: ماهواره نداریم چون دوست نداریم و ترجیح می‌دم تلویزیون تماشا کنم برای مقاصد علمی از اینترنت استفاده می‌کنم
- ۲ زن: نظر مثبتی نسبت به ماهواره ندارم و توی خونه هم ماهواره نداریم چون مضراتش بیشتر از محاسنش است اگه کسی بسه دنبال استفاده‌های مثبت و علمی باشد راه‌های خیلی بهتری وجود دارد
- مرد: اوقات فراغت خودم را مطالعه می‌کنم، تلویزیون می‌بینم، با خانواده به سینما می‌رویم و یا جاهای تفریحی دیگر
- ۳ زن: بیشتر مطالعه می‌کنم، ورزش می‌کنم، موسیقی گوش می‌دم، بنده ورزشکار هستم و رشته تخصصی من بدمیتون است، کورت ۳ و یا با بچه‌ها بازی می‌کنم و به کارهای خونه می‌رسم
- ۴ مرد: به موسیقی خیلی علاقمندم، موسیقی گوش می‌دهم، سه‌تار تمرین می‌کنم یا اگر کنسرتی برگزار

بشه شرکت می کنیم، تئاتر رو خیلی دوست دارم
زن: سعی می کنم کارهایی رو که خیلی علاقه دارم و وقت ندارم انجام بدم مثلاً: شیرینی پزم، خیاطی کنم، موسیقی گوش بدم، فیلم مورد علاقم رو ببینم.
مرد: ما خیلی اوقات فراغت نداریم اون زمان کمی که وجود دارد را برنامه میذاریم با همسر می ریم کوه و اگر توی خونه باشیم فیلم می بینیم موسیقی گوش می دیم مطالعه می کنیم و یا می ریم سینما
۵ زن: اوقات فراغتم را موسیقی گوش می دم فیلم می بینم و بیشتر از همه مطالعه می کنم
مرد: چون شغل من نیاز به مطالعه خیلی زیادی دارد بیشتر مطالعه می کنم
۶ زن: چون آسم دارم بوی سرب کتاب و مجله اذیتم می کنه بیشتر سعی می کنم تلویزیون تماشا کنم به کارهای خانه برسیم با بچه هام بازی کنم یا فیلم هایی که دوست دارم رو ببینم

نمودار ۲. توزیع فراوانی نحوه گذراندن اوقات فراغت

نمودار شماره ۲ نشان می دهد که همه زوجین در اوقات فراغت خود به موسیقی گوش می دهند. ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) به ورزش نیز می پردازند در حالیکه ۲ نفر (۱۶/۶٪) اصلاً ورزش نمی کردند در قسمت مطالعه ۱۰ نفر (۸۳/۴٪) مطالعه داشتند و ۲ نفر (۱۶/۶٪) بنا به دلایلی مطالعه نداشتند و آخرین ستون فراوانی متعلق به رفتن به سینما، تئاتر و تلویزیون می باشد که

۶ نفر (۵۰٪) این فعالیت‌ها را انجام می‌دادند و ۶ (۵۰٪) دیگر این فعالیت‌ها را انجام می‌دادند.

پاسخ سؤال سوم: میزان گفتگو در زوجین چگونه است؟

جدول ۴. میزان گفتگو

شاخص‌ها	فراوانی	درصد
۲ تا ۳ ساعت	۴ نفر	۳۳/۲٪
۱ تا ۲ ساعت	۴ نفر	۳۳/۲٪
کمتر از ۱ ساعت	۲ نفر	۱۶/۶٪
گاهی در روز	۲ نفر	۱۶/۶٪

همانطور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، بیشترین زمانی را که زوجین به گفتگو می‌پردازند در طی روز بین ۱ تا ۲ ساعت است. یعنی ۴ نفر (۳۳/۲٪) بین ۲ تا ۳ ساعت در روز را گزارش کرده‌اند که حداکثر گفتگو در روز را نشان می‌دهد. ۲ نفر (۱۶/۶٪) مطالعه در روز را گاهی عنوان کرده‌اند و ۲ نفر (۱۶/۶٪) به گفتگوی کمتر از ۱ ساعت اشاره کرده است.

شکل ۴. نمونه‌هایی از بیان میزان گفتگو در روز در بین مصاحبه‌شوندگان

- مرد: هیچی ما اصلاً گفتگو نداریم اینکه بشینیم حرف بزیم نه فقط در حد شام رو بیار، فلان چیزو بخر
۱ همین
- زن: شوهرم خیلی آدم کم حرفیه فقط در حد سلام و مسائل روزمره، خیلی حرف بزیم نیم ساعت
مرد: خیلی زیاد از هر فرصتی برای حرف زدن استفاده می‌کنیم در روز ۲-۳ ساعت گفتگو داریم
- ۲ زن: همسرم سر هر مسئله‌ای دوست داره بشینیم و حرف بزیم خوب آدم رو قانع میکنه گفتگومون با هم خوبه
- مرد: از صحبت کردن با همسر لذت م برم به من آرامش می‌ده اگر بخوام ساعت میانگین بگم ۳
۳ ساعت گاهی هم بیشتر
- زن: هر دومون دوست داریم صحبت کنیم. راجع به همه چی حداقل ۲ ساعت می‌شه
- ۴ مرد: هر وقت می‌خوایم حرف بزیم بحثمون میشه حرف زدنمون که به ۱ ساعت نمی‌رسه

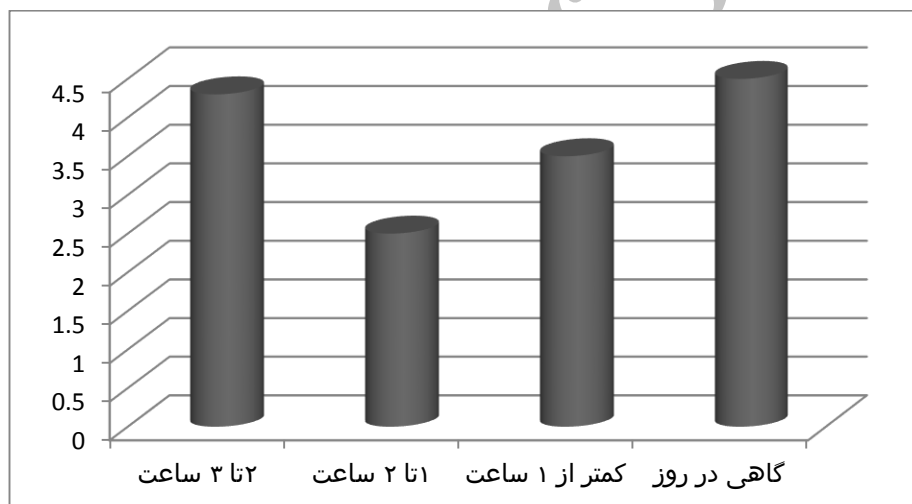
زن: اصلاً حرفای من رو نمی‌فهمه نمی‌دونم چی شد که با هم ازدواج کردیم اگر هم حرفی بزنینم راجع به نیازهای پسر من، خریدهای خونه، مسائل پیش پا افتاده

مرد: خیلی برای صحبت کردن در مورد خودمون وقت نمی‌ذاریم بین کار من و همسرم اینطوره وقت نداریم سعی می‌کنیم تو ۱ ساعت حرفامونو بزنینم

زن: خیلی وقت حرف زدن نداریم صبح که بدو بدو باید بریم بیرون، شبم که خسته‌ایم حداکثر خیلی به خودمون لطف کنیم ۱ ساعت

مرد: تمام روز رو کار می‌کنم شب خسته‌ام اصلاً حس حرف زدن نداریم شاید ۱ ساعت

زن: من خیلی دوست دارم حرف بزیم اما همسرم علاقه‌ای نشون نمی‌ده تلویزیون نگاه کنه یا روزنامه گاهی هم با لپ‌تاپش کار می‌کنه شاید تو روز ۱ ساعت بشه

نمودار ۴

طبق نمودار شماره ۱، میزان فراوانی ساعت گفتگو به ترتیب، ۱ تا ۲ ساعت (۴۰٪)، ۲

تا ۳ ساعت (۳۰٪)، گاهی در روز (۲۰٪) و کمتر از ۱ ساعت (۱۰٪) است.

پاسخ سؤال چهارم: بهترین عوامل ایجاد رضایت از دیدگاه زوجین کدامند؟

جدول ۵. مهمترین عوامل ایجاد رضایت از دیدگاه زوجین

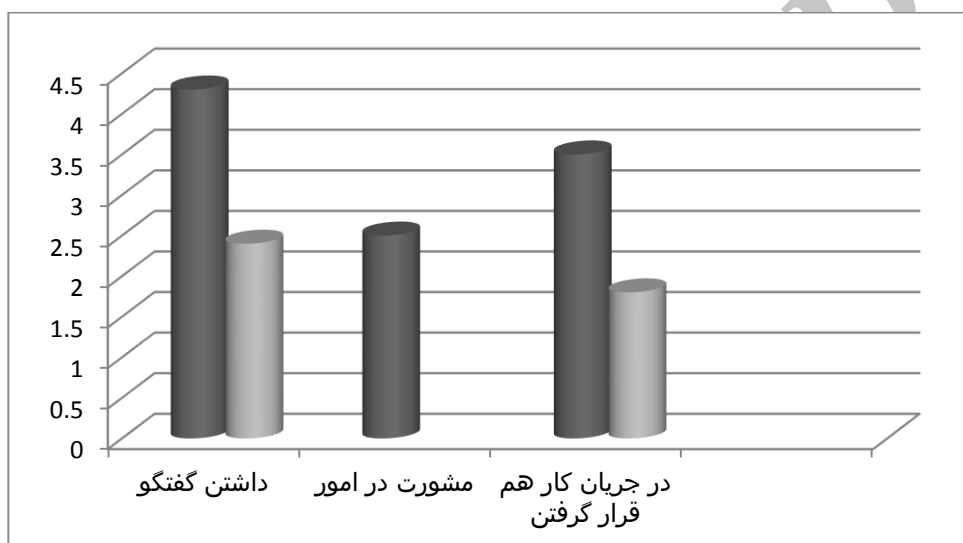
شاخص‌ها	فراوانی	درصد
داشتن گفتگوی روزانه رضایت‌بخش	داشته	۳۲/۱۲٪
	نداشته	۳۲/۱۲٪
مشورت در امور	داشته	۱۰۰٪
	نداشته	۰
در جریان کار هم قرار گرفتن	داشته	۵۰٪
	نداشته	۵۰٪

شکل ۵. نمونه‌هایی از عوامل ایجاد رضایت از دیدگاه زوجین

۱	مرد: عادت ندارم حرف بیرون رو ببرم خونه زن: هیچ وقت نمی‌گه بیرون چه خبر بوده، منم نمی‌پرسم
۲	مرد: خوب حرفای بیرون از خونه و مربوط به کار رو به خانواده‌ام نمی‌گم، لزومی نداره زن: می‌گه لزومی نداره که بگم چه کارهایی انجام دادم نمی‌خوام شماها رو درگیر کنم
۳	مرد: تو امور جزئی خیلی با هم مشورت نمی‌کنیم مثلاً اینکه خانمم خرید روزانه برای خونه می‌کنه مشورت نمی‌کنیم اما برای یک ساعت حتماً با هم مشورت می‌کنیم زن: تو جزئیات غیر مهم خیر ولی برای کلیات حتماً
۴	مرد: برای مسافرت حتماً با هم مشورت می‌کنیم که کجا بریم، کی بریم و ... زن: برای مسافرت حتماً مشورت داریم
۵	مرد: خریدهای جزئی رو خود خانمم انجام می‌ده، ولی برای خریدهای هفتگی حتماً با هم خرید می‌کنیم زن: آخر هفته‌ها من، همسرم و فرزندانم همه باهم به خرید می‌ریم
۶	مرد: در مورد مسائل که برام اتفاق می‌افته دوست ندارم با همسرم صحبت کنم زن: مگه چی بشه تو جمعی پیش بیاد حرفی از اتفاقات بیرون بگه اگر نه برای من نمی‌گه منم اونجا می‌فهمم که چه اتفاقی براش افتاده

اطلاعات بالا نشان می‌دهد که در بین زوجین مورد مطالعه مهمترین عواملی که باعث ایجاد رضایت می‌شود عبارتند از: گفتگوی رضایت‌بخش، مشورت در کارها، در جریان کارهای یکدیگر قرار گرفتن. ۴ نفر از زوجین (۳۲/۱۲٪) گفتگوی رضایت‌بخش داشتند و

میزان ساعت گفتگوی خوب و رضایت‌بخش (بین ۲ تا ۳ ساعت) را بیان کرده‌اند و ۲ زوج دیگر (۳۲/۱۲٪) از میزان گفتگوی خود راضی نبودند اما علاقه به گفتگو داشتند. مورد دیگر که در ایجاد رضایت از دیدگاه زوجین مؤثر بود مشورت در امور بود. همه ۶ مورد (۱۰۰٪) در موارد خرید، مسافرت، تغییر دکوراسیون منزل مشورت داشتند. در جریان امور یکدیگر قرار گرفتن از نظر زوجین باعث ایجاد رضایت می‌گردد اما تنها ۳ زوج (۵۰٪) بودند که در جریان کارهای یکدیگر قرار داشتند

در بین عوامل ایجاد رضایت، بیشترین موردی که زوجین مطرح کرده‌اند مشورت در امور بوده است که همه از این امر برخوردار بوده‌اند. در قسمت داشتن گفتگو ۴ زوج (۶۸٪) گفتگو داشتند و ۲ زوج (۳۶٪) گفتگو نداشتند و در قسمت در جریان کار هم قرار گرفتن ۳ زوج (۵۰٪) در جریان کار هم قرار داشتند و ۳ زوج (۵۰٪) در جریان کار هم قرار نداشتند

پاسخ سؤال اصلی: نقش سبک زندگی در رضایت زناشویی چگونه است؟

جدول ۶. رابطه سبک زندگی با رضایت زناشویی

جمع	نتیجه	شاخص‌های رضایت زناشویی							
		گفتگو در زوجین	نحوه گذراندن اوقات فراغت	اعتقادات مذهبی	مشورت در امور	در جریان کار قرار داشتن	نتیجه		
۱۲	۸	---	۸	--	۸	---	۸	داشته	دانش گفتگوی رضایت بخش
	۴	---	۴	۴	۴	۲	۴	نداشته	
۱۲	۱۲	---	۱۲	---	۱۲	۲	۱۲	داشته	مشورت در امور
	---	---	---	---	---	---	---	نداشته	
۱۲	۶	---	۶	---	۶	---	۶	داشته	در جریان کار قرار داشتن
	۶	۸	۶	۴	۶	۲	۶	نداشته	
۱۲	۱۲	۸	۱۲	۴	۱۲	۲	۱۲	نتیجه	
۱۲		۱۲		۱۲		۱۲		جمع کل	

بررسی یافته‌ها

پس از تحلیل محتوای داده‌ها، یافته‌های زیر بدست آمد:

بر اساس یافته‌های این بخش می‌توان گفت: زوجینی که سبک زندگی یکسان داشتند: ۱. از تحصیلات بالا (لیسانس و بالاتر) برخوردار بودند و ۲. در همه مؤلفه‌های فعالیت‌های فرهنگی و هنری یکسان بودند و زوجینی که سبک زندگی نزدیک به یکسان داشتند زوجینی بودند که ۱. تحصیلات متوسط (دیپلم و فوق دیپلم) برخوردار بودند. اما در همه مؤلفه‌های فعالیت‌های فرهنگی تقریباً یکسان بودند یعنی در برخی مؤلفه‌ها شبیه بودند و در برخی از مؤلفه‌ها به هم شبیه نبودند و زوجینی که دارای سبک زندگی متفاوت بودند زوجینی بودند که ۱. تحصیلات شبیه به هم نداشتند و علاوه بر آن در مؤلفه‌های فعالیت‌های فرهنگی و هنری با یکدیگر تفاوت داشتند. از نظر بورديو تشابهات در سبک زندگی، سبب عادات خاص در زندگانی می‌شود که در عین عملی بودن، پویا و فعال می‌باشند. بر اساس مشاهدات علمی، نیازهای فرهنگی نتیجه و تولید تربیت و تحصیلات می‌باشد. اعمال و ترجیحات فرهنگی با سطوح تحصیلی و منشاء اجتماعی، دارای پیوندی تنگاتنگ می‌باشند. وزن زمینه‌ها و پیشینه‌های خانوادگی و تحصیلات رسمی که تأثیر آن بستگی زیادی به منشاء اجتماعی دارد، همراه با میزان مشروعیت بخشی سیستم آموزشی در

اعمال فرهنگی پایگاه بالاتر تعیین می‌گردد و در صورت کنترل سایر موارد، تاثیر منشاء اجتماعی در فرهنگ برتر، بیشتر می‌باشد (لیبی، ۱۳۸۸).

زوجینی که رضایت زناشویی بالا داشتند و در بیشتر زمینه‌ها با هم مشورت می‌کردند، به یکدیگر احترام متقابل می‌گذاشتند، به صراحت به یکدیگر ابراز علاقه می‌کردند و رابطه‌شان را یک رابطه دوستانه معرفی می‌کردند و در کل از زندگی و رابطه با همسران‌شان راضی بودند از میان چند زوج ۱ زوج در این دسته قرار گرفتند. اما زوجین که رضایتی در حد متوسط داشتند، با یکدیگر مشورت داشتند ولی فقط در کلیات با هم گفتگو داشتند اما نه در زمان مشخص. نسبت به هم درک و توجه و احترام داشتند و در حال حاضر از زندگی‌شان راضی بودند اما گذشته‌ای همراه با تنش داشتند که با تلاش به این رضایت دست یافتند. از میان زوج‌های مورد مصاحبه تعداد ۳ زوج در این دسته جای دارند. زوجینی که با رضایت پائین گزارش شدند، با همسرانشان صحبت می‌کنند، با آن‌ها مشورت می‌کنند، به یکدیگر احترام می‌گذارند اما در عین حال بیان می‌کنند که از زندگی زناشویی خود راضی نیستند ۱ زوج در این دسته قرار می‌گیرد. در نهایت گروه آخر زوج‌هایی بودند که از زندگی زناشویی خود اصلاً راضی نبودند این دسته اصلاً با هم مشورت نداشتند و هر کدام کار خود را می‌کردند، در کل در یک رابطه یک‌سویه گرفتار شدند یا اصلاً رابطه‌ای وجود ندارد و از حرف نزدن و به عبارتی کم حرف بودن همسرشان ناراضی‌اند. از میان زوج‌های مورد مصاحبه ۱ زوج در این دسته قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

به اعتقاد بوردیو سبک‌های زندگی محصول منظم سرمایه‌های فرهنگی هستند که به نوبه خود به نظام‌هایی از نشانه‌های تشخیص اجتماعی تبدیل می‌شوند (نظیر ممتاز، عامیانه و ...) دیالکتیک شرایط ساختی و سرمایه‌های فرهنگی مبنایی است که توزیع سرمایه، یعنی ترازنامه روابط قدرت را، به نظامی از تفاوت‌های احساس شده و خصوصیات ممتاز، یعنی توزیع سرمایه‌ی مشروع متحول می‌سازد. (زکایی، ۱۳۸۶) سبک زندگی، شیوه زندگی خاص یک فرد، گروه یا جامعه است. مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های

رفتاری، حالت‌ها و سلیقه‌ها، یعنی تمام چترهایی که اشتراک در آن‌ها باعث به وجود آمدن تماس بیشتر می‌گردد و تماس بیشتر شباهت درک شده بیشتر را در پی خواهد داشت زیرا هر چه دو فرد چیزهای مشترک بیشتری داشته باشند یکدیگر را بیشتر مشابه خواهند دید. شباهت درک شده همراه با امکان ایجاد ارتباط، منجر به موقعیت‌های بین فردی می‌شود که ثمربخش است. همپوشی شبکه ارتباطی و تعامل‌های بسیار، منجر به بسیاری ویژگی‌های هم‌شکل می‌شود (تری یان‌دیس، ۱۳۸۹) تماس بیشتر همچنین باعث بوجود آمدن تصورات یکسان می‌گردد با توجه به اینکه تصورات زوجین در اعمال عینیت پیدا می‌کند لذا زوجین معمولاً از فعالیت‌ها و دل‌مشغولی‌های نسبتاً مشابهی برخوردار می‌شوند که این عامل مهم نزدیک‌تر شدن زن و مرد را فراهم می‌کند (منادی، ۱۳۸۴) تصورات مشترک درک بهتر تفکرات و عقاید مشابه زن و مرد را که از طرفی به رفتار و مشغولیات نزدیک به هم ختم می‌شود و از طرف دیگر به رضایت زناشویی مشترک آنان می‌انجامد سبب می‌شود (منادی، ۱۳۸۴) تصورات افراد بر اساس جهان‌بینی افراد است. جهان‌بینی نیز امری فطری نیست بلکه آموختنی است. تصورات بر اساس ارتباط بوجود می‌آیند و پایه آن زبان مشترک می‌باشد به طوری که در فرآیند تولید تصورات، نمایان شدن آن‌ها و ابعاد و عناصر تشکیل‌دهنده آن‌ها، ارتباطات به صورت زیربنا می‌باشند (منادی، ۱۳۸۴) در نتیجه، ارتباطات در گذر از تأثیر بر روی زبان و تفکر بر روی تصورات نیز تأثیر می‌گذارند. (همان: ۴۷) یعنی تصورات ضمن اینکه زائیده ارتباطات هستند، ارتباطات را نیز شکل داده و هدایت می‌کنند. با توجه به اینکه ارتباطات به دو صورت کلامی و غیر کلامی می‌باشند و ارتباط کلامی همان گفتگو است می‌توان گفت از هماهنگی افکار، ارزش‌های مشابه، معیارها یکسان و ... از عوامل وجود گفتگو بین زوجین می‌باشند در واقع گفتگو باعث شناخت زوجین از یکدیگر و نزدیک شدن آن‌ها به یکدیگر می‌شود یعنی از طرفی به اعتقاد تارد^۱ و لازار^۲ پیوند تنگاتنگی بین عملکرد گفتگو تغییرات در نظرها در هر عرضه‌ای وجود دارد (منادی، ۱۳۸۴) گفتگو و مذاکره به نوعی پیش‌درآمد تفاهم است اما در عین حال پیش شرط آن نیز هست. وجود گفتگو قاعداً کم شدن مشکلات را به دنبال داشته سپس زن و مرد انتظارات معقول از یکدیگر پیدا می‌کنند و بدنبال آن رضایت از زندگی

افزایش پیدا می‌کند. گفتگو یا تعامل درست کلید صمیمیت و اساس به حداقل رساندن و حل اختلاف و مشکلات زندگی است. برقراری ارتباط به صورت توانایی دو نفر در انتقال و بیان نظرات و احساسات، درک طرف مقابل و طرح صحیح مشکلات برای حفظ و یا تقویت رابطه توصیف می‌شود اگر چه گفتگو و انتقال پیام یک فن آموختنی است و می‌توان با آگاهی و مهارت به آن دست یافت ولی تغییر ذهنیت و شخصیت افراد بسیار مشکل و زمان‌بر خواهد بود (ساداتیان و آذر، ۱۳۸۹) گفتگو تنها راهی است که به وسیله آن زوجین می‌توانند دانسته‌های خود را از همسرشان افزایش دهند و همچنین دنیای درونی همسرشان را درک کنند (هندریکس، ۱۹۷۷، ابراهیمی، ۱۳۸۴) همچنین گلاسر در تئوری انتخاب خود یکی از عادت‌های مهرورزی را گفتگوی همیشگی می‌داند از نظر او تنها راه حل مشکلات زناشویی گفتگو با زبانی مهرورزانه است. موفقیت در ازدواج، با یادگیری شیوه گفتگو با هم نسبت مستقیم دارد (گلاسر، ۲۰۰۰) نتایج بدست آمده می‌توان اینگونه بیان کرد که سبک زندگی می‌تواند در میزان رضایت زناشویی نقش به‌سزایی داشته باشد البته به این نکته اشاره کرد که عوامل دیگری نیز می‌تواند در میزان رضایت زوجین مؤثر باشد مانند: داشتن صمیمیت، میزان سرمایه‌های فرهنگی و ... از نظر بوردیو در واقع سبک‌های متفاوت زندگی به دنبال ایجاد ارتباط بین واقعیت‌ها و کارکردها هستند که به میزان زیادی به موقعیت‌های ممکن متفاوت در فضای اجتماعی و متعاقب آن به نظام‌هایی از ویژگی‌های ذاتی طبقات و بخش‌های مختلف طبقاتی اشاره دارد (بوردیو، ۱۹۸۴) هر قدر این نزدیکی و تشابهات بیشتر باشد سوء تفاهمات و سوء برداشت‌ها از رفتارها و گفتارهای هم کمتر می‌شود و در روابط زوجین احساس امنیت بیشتری ایجاد می‌کند زیرا در این صورت زوجین می‌توانند رفتارهای یکدیگر را پیش‌بینی کنند.

همان‌طور که بلومر در نظریه صمیمیت خود بیان می‌کند ذهن، خود، معناسازی‌ها تعریف از موقعیت و اشخاص مهم تعاملات ما را هدایت می‌کند. فریبا عسگری، پروین حافظی و ثریا جمشیدی در تحقیقی که با عنوان رابطه سبک اسناد ویژگی‌های شخصیتی با رضایت از زندگی زناشویی انجام دادند. نتایج نشان داد بین سبک اسناد مثبت، منفی و ابعاد

آن‌ها، باز بودن نسبت به تجربه، و وجدانی بودن با رضایت زناشویی رابطه معنی‌دار وجود ندارد. در بین متغیرهای سبک اسناد مثبت، منفی و ویژگی‌های شخصیتی (بی‌ثباتی، برون‌گرایی، باز بودن نسبت به تجربه توافق و وجدانی بودن) به عنوان متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای توافق و برون‌گرایی به ترتیب پیش‌بینی‌کننده برای رضایت زناشویی بودند. بورديو سبک زندگی را اول مطالعه، دارایی (کالاهای تجملی یا فرهنگی) می‌داند که افراد دور خود جمع کرده‌اند مانند: خانه، ویلا، قایق تفریحی، ماشین، اثاثیه، نقاشی‌ها، کتاب‌ها، نوشابه‌ها، سیگار، عطر. دوم: فعالیت‌هایی که با آن خود را متمایز نشان می‌دهد ورزش‌ها، بازی‌ها، تفریحات (پیاده‌روی یا کوهپیمایی، اسکی یا سوارکاری، گلف یا تنیس)، لباس پوشیدن، رسیدگی به ظاهر بدن خود، نحوه استفاده از زبان و بودجه‌بندی (بورديو، ۱۹۸۴)

گردن در جمع‌بندی خود چند عامل مهم را در مطالعه سبک زندگی برمی‌شمارد: الگوهای مصرف، نوع لباس، نحوه صحبت، نگرش‌ها و الگوهای مربوط به نقاط تمرکز علاقمندی در فرهنگ مانند امور جنسی، عقلانیت، دین، خانواده، میهن‌پرستی، آموزش، هنرها و ورزش‌ها. (گردن، ۱۳۶۳)

جرالد لسلی به تحقیق قابل توجهی اشاره می‌کند که در آن بیشتر شهرنشینان مورد سؤال شناخت خود را از موقعیت اجتماعی دیگران با توجه به عوامل سبک زندگی ایشان و در رأس آن لباس و سپس طرز حرکات و سبک محاوره به دست می‌آورند. لسلی از جمله عوامل سبک زندگی را سلیقه (مثل سلیقه در تجهیز خانه، مواد خواندنی و گذران وقت و آداب معاشرت و در یک بیان کلی "الگوهای مصرف" می‌داند. لسلی یافته‌های این پژوهش را تأیید می‌نماید. سبک زندگی یکسان یعنی معناسازی‌های مشترک، تعریف واحد از موقعیت‌ها ذهن‌های نزدیک به هم خودهای انعطاف‌پذیر که باعث تفکر و نقش‌گیری و در نهایت درک و همدلی می‌شود. در نتیجه باید گفت که سبک زندگی بر رضایت زناشویی تأثیر می‌گذارد. یکی از عواملی که باعث ایجاد رضایت زناشویی می‌گردد سبک زندگی افراد می‌باشد که تعریف از موقعیت و معناسازی‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد هر چقدر سبک‌ها یکسان باشد ذهن‌ها به همدیگر نزدیکتر شده و گفتگو هم

بیشتر می‌شود اینکه زوجین پیرامون چه موضوعاتی صحبت می‌کنند و آیا صحبت‌شان تداوم دارد یا نه؟ راجع به چه مسائلی تفاهم دارند نشان‌دهنده نزدیکی یا دوری ذهن‌های آن‌هاست. هر یک از زوجین قبل از ازدواج دارای ذهن‌ها، خودها، نمادها، تفسیر و تعریف از موقعیت‌های متفاوتی هستند چون در فرهنگ‌ها و خانواده‌های متفاوتی رشد کرده‌اند و دارای سبک‌های زندگی متفاوت می‌باشند حال هر چقدر سبک زندگی این زوجین به همدیگر نزدیکتر باشد به تعریف واحد از موقعیت‌ها می‌رسند، معناسازی‌ها و تفسیرهای‌شان از رفتارها و گفتارهای‌شان به هم نزدیکتر می‌شود و خودهای آن‌ها انعطاف‌پذیرتر بوده و آمادگی برای تغییر و نزدیکی بیشتر به همسرشان دارند چرا که هر چقدر ذهن‌ها به هم نزدیکتر باشند، میزان گفتگو و تداوم آن و همچنین در جریان کار هم بودن و مشورت بیشتر می‌شود لذا در روابط‌شان احساس امنیت بیشتری می‌کنند.

منابع

- باقری، افسانه (۱۳۸۰). *رابطه کیفیت زناشویی با موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- بورديو، پی‌یر (۱۹۸۴). *شکل‌های سرمایه، در سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه*. گردآوری کیان تاجبخش، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان. تهران. نشر شیرازه.
- (۱۹۳۰). *تمايز. ترجمه حسن چاوشیان*. نشر ثالث.
- (۱۹۸۱). *نظریه کنش، عملی و انتخابی عقلانی*. ترجمه: مرتضی مردیها، تهران. انتشارات نقش و نگار.
- دلاور، علی (۱۳۸۸). *مبانی نظری و علمی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*. تهران. انتشارات رشد.
- دهقانی، محسن (۱۳۸۹). *بررسی تغییرات رضایت زناشویی و ابعاد آن در طول چرخه زندگی خانواده: تحلیل روند، فصلنامه خانواده‌پژوهی*. ۶ (۲۱): ۲۲-۵.
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۶۵). *زمینه فرهنگ شناسی، تهران*. انتشارات عطار.

ریتزر، جورج (۱۳۷۹). *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. ترجمه محسن ثلاثی، تهران. انتشارات علمی.

زهراکار، کیانوش. جعفری فروغ (۱۳۸۹). *مشاوره خانواده*، نشر ارسباران، تهران.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۱). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی*. انتشارات سروش. تهران.

ستیر، ویرجینیا (۱۳۸۴). *آدم‌سازی در روان‌شناسی خانواده*. ترجمه بهروز بیرشک. انتشارات رشد. تهران.

سفیری، خدیجه، آراسته، راضیه، موسوی، مرضیه (۱۳۸۹). *تبیین رابطه میزان سرمایه فرهنگی زنان شاغل با نوع رابطه با همسران در خانواده*. زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان). دوره ۸. شماره ۱. بهار ۱۳۸۹: ۲۹-۷.

سلیمی، سیدحسین و همکاران (۱۳۸۷). *ابعاد رضایت زناشویی در همسران جانباز*. اندیشه‌های نوین تربیتی. دوره ۴. شماره ۴. صص ۷۵-۵۵.

Baron, Ra and Byrne ‘ D (1997).” *Social Psychology* “. Boston, Allyn and Bacon.

Buttsworth, L. Smith, G. (1995). ” *Personality of Australian performing musicians by gender and by instrument. Personality and individual differences* ,V18 issue 5, pp:595-603

Conlor, B. Dyce, J. (1997). ” *Interpersonal rigidity, hostility and complementarity in musical Bands*” journal of personality and social psychology, V72 issue 2

Green, R:V. (1991). ” *The Relationship between age, salary*”. Pro-quest dissertation.

Jamison, K, R. (1992). ” *Touch with fire: manic-depressive illness and the artistic temperament*” the free press, New York.